

Б. С. Гузар,

к. е. н., доцент, Уманський національний університет садівництва

ORCID ID: 0000-0003-3899-5595

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.83

МЕТОДИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

B. Huzar,

PhD in Economics, Associate Professor, Uman National University of Horticulture

METHODS AND METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCHES IN THE FINANCIAL SPHERE

В умовах трансформаційних процесів, економічного зростання та євроінтеграції стимулюючий вплив науки на всі складові суспільного життя є істотним та важливим. Метою дослідження є аналіз теоретичних та практичних аспектів сутності категорій "метод" та "методологія" наукових досліджень. У статті досліджується застосування сучасних наукових методів і методології наукових досліджень у фінансовій сфері. Особливу увагу дослідження сконцентровано на доцільності інституціонального методу дослідження, пов'язаного з намаганнями виявити певні юридичні норми, проаналізувати основні закони суспільства, починаючи з Конституції, їх сутність і роль для сталого розвитку суспільства. Методологія цього методу передбачає широке застосування описово-статистичного методу, що є необхідним як з огляду оцінювання минулих, так і прогнозування майбутніх подій, а також обмеженість інформації. Проаналізовано загальні і спеціальні методи наукових досліджень, а також проведено глибокий аналіз теоретичних методів (сходження від абстрактного до конкретного), які широко застосовуються у процесі пізнання, при побудові наукових теорій і концепцій, у тому числі у фінансових науках, а також в усіх формах і видах науково-дослідної діяльності у цій сфері.

Проведено порівняльну характеристику методів наукових досліджень та визначено їх характерні ознаки і відмінності. Проведений аналіз дозволив виокремити окремі методи наукових досліджень та специфіку їх проведення. Висвітлено сутність соціально-економічного експерименту як одного із складових емпіричного методу. Доведено, що в сучасних умовах широко в наукових дослідженнях використовується метод моделювання. Зазначено також, що широкого застосування в економічному аналізі при проведенні наукових досліджень надається евристичним методам. Серед них: метод анкетування; метод Меттчета; метод мозгової атаки; аналоговий метод; метод синектики; метод Дельфі; метод сценаріїв. Відмічається також про необхідність застосування соціальних підходів в наукових дослідженнях. У статті розглядається концепція методології системного підходу до наукових досліджень, який дозволяє комплексно підійти до вирішення фінансових проблем в умовах трансформаційних перетворень та євроінтеграції.

In the conditions of transformation processes, economic growth and European integration, the stimulating influence of science on all components of public life is significant and important. The aim of the research is to analyze the theoretical and practical aspects of the essence of the categories "method" and "methodology" of scientific research. The article investigates the application of modern scientific methods and methodology of scientific research in the financial sphere. The study focuses on the feasibility of the institutional method of research related to attempts to identify certain legal norms, to analyze the basic laws of society, starting with the Constitution, their nature and role for sustainable development of society. The methodology of this method involves the widespread use of descriptive and statistical method, which is necessary both in terms of estimating past and forecasting future events, as well as limited information. The general and special methods of scientific researches are analyzed, and also the deep analysis of theoretical methods (ascent from the abstract to the concrete) which are widely applied in the course of knowledge, at construction of scientific theories and concepts, including in financial sciences, and also in all forms and types of research activities in this area is done. The comparative characteristic of methods of scientific researches is carried out and their characteristic signs and

differences are defined. The conducted analysis allowed to single out some methods of scientific research and the specifics of their conduct. The essence of socio-economic experiment as one of the components of the empirical method is highlighted. It is proved that in modern conditions the method of modeling is widely used in scientific research. It is also noted that heuristic methods are widely used in economic analysis in scientific research. Among them are: the method of questionnaires; Metchet's method; method of brainstorming; analog method; synectics method; Delphi method; descriptive method. The need of applying social approaches in research is also noted. The article considers the concept of methodology of a systematic approach to research, which allows a comprehensive approach to solving financial problems in the context of transformational transformation and European integration.

Ключові слова: метод, види методів, методологія, наукові дослідження, фінансова сфера, фінансові відносини.

Key words: method, types of methods, methodology, scientific researches, financial sphere, financial relations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Рівень цивілізації людства є результатом наукових досягнень, а наука є джерелом ефективного економічного зростання суспільства. В умовах трансформаційних процесів, економічного зростання та євроінтеграції стимулюючий вплив науки на всі складові суспільного життя є істотним та важливим.

За сучасних умов стрімко змінюються й оновлюються знання про явища і процеси навколишнього світу. У такій складній і мінливій ситуації вибір оптимальних управлінських рішень неможливий без дослідницьких навичок і творчого пошуку. Для того щоб самостійно ставити і творчо розв'язувати різні складні фінансові проблеми, необхідно володіти не лише необхідним обсягом фундаментальних та спеціальних знань, інформаційними сучасними технологіями, адаптуватися до умов ринкової економіки, а й методами, методикою та методологією наукових досліджень, вміти використовувати в процесі їх здійснення сучасні технології, а також використовувати все нове і прогресивне, що з'являється в науці та практиці.

В Україні саме у фінансовій сфері сконцентровані на сьогодні найбільшій і найгострішій фінансові проблеми: державний борг і бюджетний дефіцит, система фінансування і державна підтримка, система оподаткування, бюджетний менеджмент, управління бюджетними коштами, фінансові відносини між різними рівнями влади й оптимізація державних видатків тощо.

Розвиток ринкових відносин в Україні спричинив значні зміни у фінансовій сфері: з'явилися нові форми діяльності фінансово-кредитних установ, урізноманітнилися види фінансових продуктів, впроваджуються прогресивні інформаційні технології. Все це вимагає нових підходів до проведення наукових досліджень у фінансовій сфері.

Дослідження у фінансовій сфері повинно ґрунтуватися на відповідних методах та методологічному інструментарії, оскільки безсистемне їх використання може призвести до неефективних результатів наукових досліджень у цій сфері.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науковими дослідженнями у фінансово-економічній сфері займалися і займаються зарубіжні і вітчизняні науковці, а саме: Дж.-Ст. Мілль, Дж.Н. Кейнс, Т. Хатчисон, М. Блауг [2], М. Фрідман, Дж. Ходжсон [10], В. Андрущенко [1], Д. Гончаренко, В. Марцин, П. Павлов, І. Пенькова, Ю. Сурмін, Д. Стеченко, А. Філіпченко [9], Г. Цехмістрова, О. Чмир. Ними розкриваються теоретичні аспекти сутності теорії, методів, методики та методології наукових досліджень в економічній сфері, зокрема у фінансовій та намічені напрями наукових досліджень у сучасних умовах ринкової економіки.

Проте на сьогодні в умовах трансформаційних змін та євроінтеграції, вітчизняними науковцями недостатньо уваги приділяється науковим дослідженням у фінансовій сфері, що і зумовило актуальність вибраної проблеми.

МЕТА СТАТТІ

Мета та завдання полягають у дослідженні теоретичних аспектів трактування сутності категорій "метод", "методологія", що використовуються у наукових дослідженнях та обґрунтуванні сучасних методологічних підходів і інструментарію щодо їх проведення у фінансовій сфері та напрями удосконалення в умовах трансформаційних перетворень та євроінтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основою науки є збирання, оновлення, систематизація, критичний аналіз фактів, синтез нових знань або узагальнень, що описують досліджувані природні або суспільні явища та дозволяють будувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і прогнозувати їх перебіг.

Методи — це організація прийомів і способів діяльності, що дозволяє людині чи організації досягти певних цілей. Класифікація методів обґрунтування, прийняття й реалізації рішень охоплює всі сфери діяльності осіб, що приймають рішення, і персоналу управління, дозволяючи обрати кращий метод для виконання різних завдань і проводити їхню подальше наукове дослідження. Вибір методів залежить від характеру і змісту проблеми, термінів і ресурсів, виділених для її вивчення, кількості та якості доступної необхідної інформації.

Методи наукового дослідження являють собою сукупність методів встановлення відповідних параметрів, структури, інших характерних ознак і відмінностей досліджуваних об'єктів.

Сам метод включає в себе способи дослідження феноменів, систематизацію, коригування нових і отриманих раніше знань. Важливою стороною наукового методу, його невід'ємною складовою для будь-якої науки, є вимога об'єктивності, яка виключає суб'єктивне тлумачення результатів. Тому при проведенні наукових досліджень не повинні прийматися необґрунтовані будь-які твердження, навіть якщо вони розглянуті відомими ученими.

Як і будь-яка наука, фінансова використовує певні методи для визначення власних законів та закономірностей. Основні типи методів склалися поступово у ході історичного розвитку економічної думки, яка складалася з таких етапів: класичного, маржиналістського, математичного, кейнсіанського, неокласичного та інституціонального.

Сутність цих методів наукових досліджень полягає у сукупності канонів, призначених управляти процесом отримання наукових знань, що базується на спостереженні, випробуванні, обґрунтуванні та розробці теорії. Фінансово-економічні дослідження дозволяють виконати важливе завдання — виявити загальні для усіх сис-

тем елементи та ознаки, закономірності розвитку, а також спостерігати відмінності між ними.

Більш детальніше розглянемо класифікацію методів, якій набули широкого застосування в економічних дослідженнях, у тому числі й тих, які стосуються тематики відносин у фінансовій сфері. Важливим є виділення загальних і спеціальних методів дослідження. Серед загальних методів необхідно розглянути:

1) емпіричні методи; 2) методи, які використовуються на теоретичному та емпіричному рівнях; 3) теоретичні методи (сходження від абстрактного до конкретного). Серед емпіричних методів значне місце відводиться спостереженню, яке заключається в систематичному, цілеспрямованому, активному вивченню об'єкта дослідження, що перебуває у природному стані або в умовах наукового експерименту з метою отримання первинних даних як сукупності емпіричних тверджень. Основною проблемою, яка виникає при використанні цього методу, є забезпечення об'єктивності і достовірності необхідної інформації. Пізнавальним підсумком спостереження є опис — фіксація за допомогою мовних засобів (схеми, графіки, таблиці, рисунки тощо) емпіричної інформації про об'єкт дослідження.

Важливою складовою цього методу є порівняння — це процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, властивого двом або кільком об'єктам. За допомогою цього методу виявляються кількісні та якісні характеристики досліджуваного об'єкта, класифікується, упорядковується та оцінюється зміст явищ і процесів.

Не менш важливим емпіричним методом дослідження є вимірювання, що означає визначення числового значення певної величини за допомогою одиниць виміру, система фіксації та реєстрації кількісних характеристик досліджуваного об'єкта. Його результати виражаються числами, що надає змогу проводити їхню статистичну та математичну обробку.

Складовою емпіричного методу є експеримент — це метод дослідження, що базується на активному і цілеспрямованому впливі на об'єкт пізнання шляхом створення контрольованих і керованих штучних умов або використання природних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей і зв'язків.

Експерименти поділяють на природні та розумові. Природні відповідно поділяють на: натуральні, коли об'єкт дослідження перебуває у природних умовах, які можна змінювати за бажанням експериментатора; модельні, коли об'єкт дослідження замінюється його моделлю; соціальні, що спрямовані на вивчення суспільних явищ. Розумові експерименти — це система процедур, що проводяться з ідеалізованими об'єктами. Їх розглядають як теоретичну модель реальних експериментальних ситуацій, при цьому дослідник оперує концептуальними взірцями реальних об'єктів.

В економічних дослідженнях найбільш широко використовується соціально-економічний експеримент, який розглядається не тільки як засіб пізнання реальної дійсності, а й як такий, що сприймає конкретний суб'єкт.

Проте соціально-економічний експеримент як прийом пізнання не може претендувати на універсальність: суперечки про характер соціально-економічного експерименту, навіть якщо він реалізується на локальних територіях (проблеми розвитку держави, бюджет держави, проблеми програмування розвитку окремих галузей економіки, соціальний захист населення тощо), не можуть бути вільними від впливу моральних, ідеологічних чи політичних чинників.

Ціннісні судження про результативність соціально-економічного експерименту в той же час не можуть бути відокремленими від об'єктивного фінансово-економічного дослідження. Вони неминуче переплітаються із розвитком продуктивних сил держави, нагромадженням знань, набуттям прийомів і знань з технології аналізу економічних явищ та їх взаємозв'язків за допомогою сучасних

інформаційних технологій роль соціально-економічного експерименту в фінансово-економічній теорії зростає.

Серед методів, які використовуються на теоретичному та емпіричному рівнях дослідження необхідно виділити: аналіз і синтез; індукція і дедукція; абстрагування; узагальнення; аналогія; формалізація; ідеалізація; інтерпретація. Одним із найважливіших прийомів досліджень який використовується на теоретичному рівні є метод наукової абстракції. Він полягає у виділенні найбільш суттєвих сторін процесу, що вивчається, абстрагуванні від усього другорядного, випадкового. Спочатку дається загальна характеристика явища, визначаються притаманні йому суперечності, а потім розглядаються конкретні вияви цього явища. Абстрактне мислення з властивими йому прийомами діалектичної, але не формальної, логіки охоплює й інші методи пізнання виробничих відносин, зокрема аналіз і синтез.

У процесі аналізу предмет дослідження розчленовується, мислення йде від видимого, конкретного до абстрактного. Економічне явище у процесі синтезу досліджується у взаємозв'язку і взаємодії його складових частин. Аналіз сприяє розкриттю істотного в явищі, а синтез завершує розкриття суті, дає можливість показати, в яких формах це притаманне економічній дійсності.

Отже, аналіз і синтез є двома нерозривними чинниками процесу наукового пізнання дійсності, використання яких сприяє виявленню причинно-наслідкових зв'язків окремих явищ.

Методологічний аналіз теоретичного й емпіричного знання передбачає вивчення наукових текстів, але не обмежується ним, адже наука — це не тільки система знань, а й організована відповідно до певних методів діяльність із дослідження відповідних предметних галузей, як-от: державні фінанси.

Серед теоретичних методів (сходження від абстрактного до конкретного) — це метод наукового дослідження, що передбачає рух теоретичної думки до повнішого, усебічного та цілісного розумового відтворення об'єкта. Відповідно до цього методу процес пізнання розбивається на два відносно самостійні етапи. Перший полягає в переході від конкретного в реальній дійсності до його абстрактних визначень. Єдиний об'єкт розчленовується, описується за допомогою понять, суджень, визначень, тобто утворюється сукупність зафіксованих розумових абстракцій. Другий етап полягає у просуванні думки від абстрактних визначень об'єкта, тобто від абстрактного в пізнанні, до всебічного, багатогранного знання про об'єкт, до конкретного в пізнанні. Ці етапи тісно пов'язані і не можуть існувати ізольовано один від одного. Таким чином, цей метод є принципом наукового дослідження, згідно з яким мислення йде від конкретного в реальній дійсності до абстрактного в пізнанні, а від нього — до конкретного. Отримання конкретних знань — це мета, що як закон визначає спосіб дії дослідника. Отже, метод сходження від абстрактного до конкретного широко застосовують у процесі пізнання, при побудові наукових теорій і концепцій, у тому числі у фінансових науках, усіх формах і видах науково-дослідної діяльності у цій сфері.

Внаслідок цього можна зробити важливий висновок про те, що теоретичні методи мають дві нерозривно пов'язані між собою сторони:

— вони є ідеальними схемами реальних експериментів;

— одночасно служать системним зображенням предмета дослідження, виразом сутнісних зв'язків досліджуваної реальності.

Важливою складовою у наукових економічних дослідженнях є використання спеціальних методів. Серед них такі: а) методи збору та узагальнення необхідної інформації про об'єкт дослідження; б) методи економічного і фінансового аналізу; в) методи стратегічного прогнозування; г) методи моделювання; г) програмно-цільовий метод та системний метод.

У наукових дослідженнях важливим і ефективним є використання методів економічного аналізу, які дають змогу виявляти невикористані резерви поліпшення показників діяльності окремих галузей, об'єднань, підприємств, а результати їхніх досліджень використовуються для стратегічного прогнозування і середньострокового планування економічних процесів у фінансовій сфері, а також для розробки цільових програм, висновків і рекомендацій подальшого ефективного розвитку всіх галузей національної економіки. Також у наукових дослідженнях використовуються методи фінансового аналізу, які дають можливість на основі даних фінансової звітності визначити фінансовий стан об'єкта дослідження, його прибутковність, рентабельність, податкоспроможність, кредитоспроможність, ліквідність з метою запобігання банкрутства суб'єктів господарювання, загроз і ризиків в їх розвитку.

У сучасних наукових дослідженнях найбільш широко використовується метод моделювання. Моделювання — це образ, зображення, копія, план, карта, формула, графік, матриця. Оскільки модель являється аналогом досліджуваного об'єкта, тому при дослідженнях у фінансовій сфері найбільш важливими стають знакові фінансові моделі розвитку бюджетної системи в цілому. Вони є носієм інформації і засобом фіксації знання.

Широкого застосування в економічному аналізі при проведенні наукових досліджень надається евристичним методам дослідження. Виділяють евристичні методи індивідуальної та групової роботи, які використовуються як для отримання експертних оцінок, так і для генерування, аналізу, вибору альтернатив і розв'язання проблеми. Серед найбільш важливих і поширених у наукових дослідженнях використовуються такі евристичні методи індивідуальної роботи. Серед них: метод анкетування; метод Меттчета; метод інтерв'ю; метод очікування натхнення. До методів групової роботи відносяться наступні евристичні методи: метод мозкової атаки (штурму); аналоговий метод; метод синектики; метод ключових запитань; метод вільних асоціацій; метод Делфі; метод сценаріїв.

Найефективнішим з усіх психологічних методик економічного аналізу вважають метод мозкової атаки (штурму), який використовується в наукових дослідженнях. Метод мозкової атаки (штурму) буває двох видів: оберненої "мозкової атаки" і прямої "мозкової атаки".

Метод прямої "мозкової атаки" — це системно організована інтелектуальна діяльність підготовлених фахівців, які використовують прийоми та способи роботи мозку для аналізу й генерації ідей.

Метод оберненої "мозкової атаки" передбачає не генерацію нових ідей, а критику вже наявних. Обернена "мозкова атака" може бути проведена відразу після прямої, коли після генерування ідей формуються контрідії. При цьому виконується систематизація та класифікація ідей і групування за ознаками, що виражають загальні підходи до розв'язання проблеми: оцінка ідеї щодо можливості й часу реалізації та пошук перешкод; оцінка критичних зауважень і відбір найкращої ідеї або контрідії, що витримала критику.

Також у наукових дослідженнях використовуються такі евристичні методи економічного аналізу, як аналоговий метод, що ґрунтується на багаторазовому використанні наявного досвіду тих ситуацій, що мали місце раніше, і прийнятих щодо них відповідних рішень; метод синектики, який передбачає отримання найбільш оригінальних ідей за рахунок використання у процесі "мозкової атаки" аналогії, інтуїції, абстрагування, вільного міркування, неочікуваних метафор елементів досліджень, що дозволяє звичну проблему в незвичній ситуації вирішити неочікувано й оригінально та метод ключових запитань, який застосовується для збирання додаткової інформації в умовах проблемної ситуації або впорядкування вже наявної проблеми. Запитання слугують стимулом для формування стратегії й тактики рішення, розвивають інтуїцію, формують алгоритми

мислення, наводять людину на ідею рішення, спонукають до правильних відповідей і наукових тверджень.

Сучасний стан методів аналізу наукових досліджень можна охарактеризувати як абстрактно-логічні методи пізнання, які розширюють сфери застосування та змінюють свої завдання і функції, щоб адаптуватися до нових умов господарювання.

Необхідно також відмітити, що результати наукової і практичної діяльності залежать не лише від того, хто діє (суб'єкт пізнання) або на що спрямована пізнавальна діяльність (об'єкт пізнання), а й від того, якими способами, прийомами і засобами здійснюється сам пізнавальний процес. Тому вирішення проблем методу наукового пізнання або дослідження, були і є в центрі уваги зарубіжних і вітчизняних науковців. Роль методів пізнання у науковому дослідженні розглядали вчені, зокрема, П. Павлов відмічає: "Метод — найперша, основна річ. Від методу і від способу дії залежить уся серйозність дослідника" [1, с. 49].

Таким чином, методи і методологічні підходи дослідження економічних процесів еволюціонують разом із змінами, які відбуваються в економічних системах. На сьогодні більшість суспільств мають чітко виражену інституціональну структуру, тому застосування інституціонального підходу в економічних дослідженнях є цілком виправданим та необхідним.

Інституціональний метод пов'язаний з намаганням виявити певні юридичні норми, проаналізувати основні закони суспільства, починаючи з Конституції, їх сутність і роль для сталого розвитку суспільства. На відміну від неокласичної доктрини, яка розглядає економічну систему як механічну спільність ізольованих один від одного індивідів і виводить властивості системи із властивостей її елементів, інституціоналісти підкреслюють важливість зв'язків між елементами для формування властивостей як самих елементів, так і системи в цілому.

Зпоняттям методу тісно пов'язане поняття методології. Методологія не є проста сума окремих методів, їх "механічна єдність". Методологія — складна діалектична, цілісна, субординована система способів, прийомів, принципів різних рівнів, сфер дії, спрямованості, владних повноважень, змістів, структур і т. п. Змістове розуміння методології виходить з того, що в ній реалізується пошукова функція предметної області дослідження. Будь-яка теоретична система знання має сенс лише остільки, оскільки вона не тільки описує і пояснює деяку предметну область, але одночасно є інструментом пошуку нового знання. Саме методологія визначає, в якій мірі зібрані факти можуть служити реальним і надійним імперативом знання.

Більшістю вчених під методологією науки трактується вчення про науковий метод пізнання або система наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір засобів, прийомів і методів пізнання відповідно до специфіки об'єкта. Також існує й інший, більш вузький погляд на методологію науки, коли вона розглядається як теоретична основа деяких спеціальних, часткових прийомів і засобів наукового пізнання, наприклад, методології управління державними та місцевими фінансами тощо.

Як відмічає А.С. Філіпенко, методологія — це вчення про способи організації і побудови теоретичної і практичної діяльності людини. Вона досліджує цілісну систему способів і прийомів, методів пізнання і перетворення дійсності [9, с. 49].

Методологія інституціоналістів передбачала широке застосування описово-статистичного методу.

Широке застосування цього методу є необхідним як з огляду оцінювання минулих, так і прогнозування майбутніх подій, а також обмеженість необхідної інформації для дослідження. В економічному та фінансовому аналізі даних використовуються два основні статистичні методи: описову статистику, яка узагальнює дані з вибірки із застосуванням статистичних індексів, як-от: се-

редне значення та стандартне відхилення, та індуктивну статистику, яка робить висновки з даних, що піддаються випадковій мінливості (наприклад, похибкам спостережень, варіюванню вибірки). І тому рішення у сфері фінансово-кредитних відносин (а також в економічній сфері загалом) приймаються на основі статистичних інформаційних потоків, які доступні у визначений момент часу. Вся описова інформація не може бути доступною, а економічні суб'єкти завжди приймають свої рішення в умовах часткової інформації, яка ґрунтується на припущеннях стосовно того, як можуть вести себе інші економічні суб'єкти у конкретній ситуації.

Впродовж тривалого часу економічна думка зарубіжних країн користується надбаннями інших наук при дослідженні процесів у фінансовій сфері. Це зумовлено тим, що раніше виникла проблема виконувати дослідження фінансових процесів тільки засобами фінансової науки стало неможливим, що призвело до активізації зв'язків фінансової науки зі статистикою, історією, правом та іншими науками [7, с. 23].

Крім того, як відмічає науковець В. Андрущенко у дослідженнях в фінансовій сфері важливим є соціальна складова: "У багатьох наукових трактуваннях наука державних фінансів постає як комплексне вчення, синтезоване з економічних, політичних та соціальних елементів" [1, с. 81].

Про необхідність застосування соціальних підходів у наукових дослідженнях відмічає М. Блауг: "Сучасна економічна наука хвора". Вона все більше перетворюється в інтелектуальну гру заради самої гри, а не залежно від її практичної значимості. Вихід з цієї ситуації науковець розглядає більш розширене використання соціологічних підходів у наукових фінансових дослідженнях [2, с. 574].

Отже методологія систематизує методи, способи і прийоми пізнання об'єктивної дійсності, забезпечення достовірності отриманих знань про об'єкт дослідження, їх відповідність предмету дослідження, а також є засобом обґрунтування результатів і висновків проведеного наукового дослідження.

За сучасних трансформаційних перетворень та євроінтеграції важливим завданням для наукової спільноти є переосмислення нових викликів, які постають перед світовою економікою. Дискусії щодо перспектив розвитку мають відбуватися у напрямі теоретичного обґрунтування створення дієвих механізмів регулювання, гармонізація яких на всіх рівнях забезпечить передумови, що дозволять у подальшому мінімізувати ризики порушення стійкості світового господарства.

ВИСНОВКИ

Наукові дослідження у фінансовій сфері спрямовані на пошук оптимальних варіантів їх реалізації. Розв'язуючи фінансові проблеми, наука не може обмежуватися лише якісними вивченнями економічних законів та категорій, але і вивчати їх кількісні співвідношення та інтеграцію в світове господарство.

Тому вивчаючи багатопланові фінансові проблеми, що зазнають значних складних, різноспрямованих впливів внутрішніх і зовнішніх факторів та відрізняються багатоваріантністю ендогенних умов економічного розвитку, науковці використовують системний підхід дослідження, який дозволяє комплексно підійти до їх вирішення. Сутність цього поняття відображає сукупність формальних і змістовних визначень, що створює передумови для характеристики найбільш суттєвих властивостей.

Саме необхідність концепції методології системності зумовлена тим, що існує певна послідовність реагування на зміни, що відбуваються у кожній системі, зокрема й у фінансовій, оскільки виникнення змін призводить до появи проблем у сфері реалізації фінансових відносин, існує об'єктивна необхідність в отриманні інформації про ці зміни, проаналізувати їх, виявити проблемні ситуації та оцінити, наскільки вони є загрозливими для діяльності

суб'єктів господарювання всіх форм власності, прийняти відповідні адекватні рішення та їх реалізувати.

В умовах ринкової економіки подальші наукові дослідження у фінансовій сфері повинні спрямовуватись на пошук і можливість використання нових сучасних методів та методологічного інструментарію, які б забезпечували їх економічну ефективність.

Література:

1. Андрущенко В.А. Фінансова думка Заходу у ХХ столітті: теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. Львів: Каменяр, 2000. 303 с.
2. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі/ Пер. з англ. І. Дзюби. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. 670 с.
3. Дослідження операцій в економіці: підручник/ За ред. І.К. Федоренко, О.І. Черняка. К.: Знання, 2007. 558 с. (Вища освіта ХХІ століття).
4. Дослідження операцій в економіці [Текст]: підручник для студентів вузів/ О.В. Ульянченко. Х.: Гриф, 2002. 580 с.
5. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ за ред. А.А. Мазаракі. 2-ге вид., доп. К.: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2011. 296 с.
6. Корягін М.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. 242 с.
7. Мітіліно М.І. Основи фінансової науки. К.: Держ. вид-во України, 1929. 395 с.
8. Сурмін Ю.П. Теорія систем и системный анализ: уч. посіб. К.: МАУП, 2003. 368 с.
9. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: посібник. К.: Академвидав, 2004. 208 с.
10. Ходжсон Дж. Какова суть институциональной экономической теории? URL:http://www.institutional.boom.ru/history_metod/Hodgson (дата звернення 26.11.2021).

References:

1. Andrushchenko, V.L. (2000), *Finansova dumka Zakhodu u XX stolitti: teoretychna kontseptualizatsiia i naukova problematika derzhavnykh finansiv* [Western financial thought in the XX century: theoretical conceptualization and scientific issues of state finance], Kameniar, Lviv, Ukraine.
2. Blauh, M. (2001), *Ekonomichna teoriia v retrospektyvi* [Economic theory in retrospective], Solomiia Pavlychko Publishing House "Osnovy", Kyiv, Ukraine.
3. Fedorenko, I.K. and Cherniak, O.I. (2007), *Doslidzhennia operatsij v ekonomitsi* [Research of operations in economics], Znannia, Kyiv, Ukraine.
4. Ulianchenko, O.V. (2002), *Doslidzhennia operatsij v ekonomitsi* [Research of operations in economics], Grif, Kharkiv, Ukraine.
5. Mazaraki, A.A. (2011), *Ekonomichni doslidzhennia (metodolohiia, instrumentarij, orhanizatsiia, aprobatysiia)* [Economic research (methodology, tools, organization, testing)], Kyiv. nat. trade and economy University, Kyiv, Ukraine.
6. Koriahin, M.V. (2013), *Osnovy naukovykh doslidzhen'* [Fundamentals of scientific research], Commercial Academy Publishing House, Lviv, Ukraine.
7. Mitilino, M.I. (1929), *Osnovy finansovoi nauky* [Fundamentals of financial science], State Publishing House of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
8. Surmin, Yu.P. (2003), *Teoryia system y systemnyj analiz* [Systems theory and system analysis], MAUP, Kyiv, Ukraine.
9. Filipenko, A.S. (2004), *Osnovy naukovykh doslidzhen'* [Fundamentals of scientific research], Academvydav, Kyiv, Ukraine.
10. Hodgson, J. (2000), "What is the essence of institutional economic theory?", available at: http://www.institutional.boom.ru/history_metod/Hodgson (Accessed 26 November 2021).

Стаття надійшла до редакції 06.01.2022 р.